

5. mai 2020

Miljødirektoratet

Sabimas høringsinnspill til Klimakur 2030

Sabimas viktigste innspill

- Vi trenger en felles klima- og naturkur for å møte to store kriser samlet, og ikke prøve å løse den ene krisen ved å forverre den andre.
- Det er problematisk at ikke andre økosystemtjenester enn klima er inkludert i analysen av tiltakene som er omtalt i Klimakur.
- I det videre arbeidet med Klimaplanen og valg av hvilke tiltak som skal implementeres må klimaeffekten sees opp mot de andre målene for et bærekraftig samfunn
- En rekke virkemidler og verktøy i arealforvaltningen må styrkes, slik at karbonrik natur kan ivaretas bedre og i mindre grad overlates til kortsiktige avgjørelser med primært lokale interesser.
- Skogbruket er en naturbasert næring som må tilpasses ressursgrunnlaget og økosystemet det foregår i, og man må unngå storskala manipulasjoner som kan skade naturmangfold.
- Det må tas hensyn til skogens mange økosystemtjenester, og det må tas høyde for usikker kunnskap om de langsiktige virkningene av ulike tiltak på karbonlagring og karbonbinding.
- Fangvekster bør prioriteres som tiltak ettersom det anses som den sikreste og letteste måten å øke karbonlageret i jordbruksjord, samtidig som det gir en rekke andre økosystemtjenester.
- Det ensidige fokus på klimaeffekt i analysen av tiltaket med overgang fra rødt kjøtt til plantebasert kost og fisk gjør at konsekvensene som presenteres ikke kan anses som bærekraftige. Det finnes alternativer til redusert kjøttforbruk som ikke får de negative konsekvensene for naturmangfold, selvforsyning, klimatilpasning og jordbruk over landet som Klimakur skisserer.
- Stans i nydyrking er et godt tiltak for å redusere klimagassutslipp. Forbudet mot nydyrking av myr, med begrenset dispensasjonsadgang, bør iverksettes umiddelbart.

Innledning

Klimakur gir oss et faglig grunnlag for å diskutere hvordan vi skal oppfylle vår klimaforpliktelse med EU og hvordan vi skal oppfylle ambisjonene fra Granavolden-plattformen om å redusere de ikke-kvotepfiktige utslippene med 45 prosent nasjonalt. Vi har i hovedsak vurdert tiltakene med størst potensiell påvirkning på biologisk mangfold. Vår forutsetning er at naturkrisen og klimakrisen er like alvorlige, og vi kan ikke løse en av krisene uavhengig av den andre. Derfor er det

viktig at vi i bestrebelsene på å løse ett miljøproblem, som klimaendringene, ikke forverrer andre miljøproblemer, som tap av biomangfold.

Mandatet til Klimakur gir begrenset rom for å vurdere klimatiltak i en mer komplett bærekraftskontekst. I det videre arbeidet med Klimaplanen og valg av hvilke tiltak som skal implementeres må klimaeffekten sees opp mot de andre målene for et bærekraftig samfunn. Tiltak som har positiv effekt på flere mål enn klima alene bør prioriteres. Det bør også vurderes hvordan tiltak kan få et annet utfall enn skissert i Klimakur dersom rammebetingelsene for gjennomføring endres.

Det er problematisk at ikke andre økosystemtjenester enn klima er inkludert i analysen av tiltakene som er omtalt i Klimakur. NINA foreslår i sin rapport om karbonlagring i norske økosystemer at det utarbeides en Naturkur. En Naturkur, eller aller helst en felles Klima- og naturkur, bør innholde en oversikt over tiltak og løsninger som er positive for både naturmangfold og klima.

Arealbruksendringer – omfang, årsaker og mulige virkemidler (B – Kapittel 6)

De nyeste rapportene fra både Klimapanelet og Naturpanelet peker på at ivaretagelse av naturmangfold og økosystemer er grunnleggende løsninger på klimakrisen. De vektlegger også behovet for å utvikle en miks av verktøy som best kan utnytte synergien ved å motivere private og andre beslutningstakere til å ta beslutninger om arealbruk som både ivaretar naturen, økosystemene og økosystemtjenestene, slik som reduksjon av klimagasser. Norsk Institutt for Naturforskning [publiserte nylig en rapport](#) som ser på karbonlagring i norske økosystemer. Rapporten fremhever hvor viktig norske økosystemer er for å lagre og binde karbon og økosystemenes evne i karbonkretsløpet.

Arealendringer er den største trusselen mot naturmangfold og dermed velfungerende økosystemer. Ni av ti arter som står på rødlista trues av arealendringer. Det er både jordbruk, skogbruk og andre fysiske inngrep som energianlegg, veibygging og boligbygging. Plan- og bygningsloven og sektorlovverket forvalter 85 prosent av norsk natur (naturen som ikke er vernet etter naturmangfoldloven). Kommunen står som beslutningstaker i svært høy andel av arealbruksendringene. Flere undersøkelser viser at kommunen har manglende kapasitet og kompetanse, og også mangler verktøy for å sikre en helhetlig natur- og klimaforvaltning i sin kommune. Sabima mener at for å sikre måloppnåelse er kommunen avhengig av både nye verktøy, sterkere lovhjemler og kapasitet og kompetanse.

Klimakur viser til at arealer som allerede er berørt av tidligere utbygginger bør prioriteres fremfor utbygging på nye arealer, samt at inngrep bør gjøres så små og skånsomme som mulig. Dette gjelder også energianlegg som vindkraft, vannkraft og kraftfremføring. Dette er helt i tråd med Sabimas konsept om [arealnøytralitet](#). På lik linje med at Norge skal bli klimanøytralt, må det også jobbes for at Norge skal bli arealnøytralt. Det betyr at vi må gjenbruke og fortette allerede utbygde arealer fremfor å bygge ut mer natur, og stanse arealforbruket. Flere kommuner har nå vedtatt mål om arealnøytralitet. Kommunene trenger sterkere verktøy for å måle de aggregerte konsekvensene av arealbruksendringer, både på klima og natur. Det må

utvikles arealregnskap som samsvarer med klimaregnskap. Plan- og bygningsloven må styrkes, natur og klima må inn i formålsparagrafen, og det må legges forbud mot ødeleggelse av viktig natur.

Endringer i planverket

Det fireårige forskningsprosjektet for evaluering av plan- og bygningsloven (EVAPLAN 2008) konkluderte med at loven ikke i tilstrekkelig grad sikrer klimahensyn og naturmangfoldhensyn. Loven sikrer heller ikke et godt nok system for å fange de akkumulerte konsekvensene av arealpolitikken for klimagassutslipp, kulturverdier og naturmangfold. EVAPLAN 2008 anbefaler følgende for å sikre klima- og naturhensyn i den kommunale arealpolitikken:

- Styrke regionale planer for å hindre byspredning og fremme grønn mobilitet
- Arealregnskap/klimaregnskap/klimabudsjett for å få belyst klimaeffekten av en utbygging/tiltak
- Reguleringsbestemmelser som gir kommunen rett til å kreve klimavennlige energisystemer
- Klima og naturmangfold inn i formålsparagraf - få tydeligere frem at kommunene skal fremme en klimavennlig og naturvennlig utvikling

Klimakur viser til at en arealforvaltning som tar bedre hensyn til karbonrike arealer vil ha en umiddelbar effekt på Norges utslipp. Planverket har flere muligheter for å bidra til å nå klimamålene. De endringer som foreslås i Klimakur for å oppnå null netto utslipp fra arealbruksendringer mener Sabima at ikke tilstrekkelig for å nå målet.

Det anbefales at det sendes tydeligere signaler til beslutningstakere om hvordan arealbruk og arealplanlegging bør ta større hensyn til karbonrike arealer, som i stor grad er sammenfallende med arealer som er viktige for naturmangfold. Sabima mener at tiltakene for å hindre arealbruksendringer som gir klimagassutslipp er for svake og for lite konkrete og bindende. Forslagene er i tråd med Miljødirektoratets anbefalinger om behovet for endringer i statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning, statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging og Nasjonale forventninger om regional og kommunal planlegging.

Statlig planretningslinje (SPR) for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning

Sabima mener at det er behov for en revidering av retningslinjen til å i større grad inkludere både natur og klimaforhold, for å ta ut en dobbel gevinst i planleggingen. Tillegget som kom i SPR i 2018 var viktig for å utvide arbeidet med å ta hensyn til karbonrike arealer i planleggingen. Som [Miljødirektoratet \(2019\)](#) skriver i sitt notat om hensyn til karbonrike arealer i styringsdokumenter (2019) kjenner de ikke til kommuner som har innarbeidet dette hensynet i lokale klimaplaner.

Miljødirektoratet ser rom for presisering av dette tillegget, noe Sabima er enig i er viktig og bør gjennomføres. Vi mener også det burde være pålagt å kartfeste og overvåke karbonrike arealer i kommunen, i tillegg til at det også burde settes ned forbud mot nedbygging av de mest karbonrike arealene. Sabima mener at det i tillegg til økt veiledning også burde utdypes i mer detalj i SPR om hensynet til karbonrik natur, og at det ikke er nok å si at en fremtidig revisjon må inkludere

sterkere hensyn (jf. Miljødirektoratets anbefalinger). Krav om arealregnskap bør inkluderes i dette arbeidet.

Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging (SPR-BATP)

Denne planretningslinjen gir statlige føringer om blant annet at arealplanleggingen skal legge vekt på fortetting og tettstedsutvikling. Å bygge tett og utnytte allerede utbygde arealer er viktig både for klima og naturhensyn. I dag er ikke hensynet til karbonrike arealer inkludert som et viktig hensyn å avveie mot ved utbygging. Sabima mener dette hensynet må legges inn i planretningslinjen, slik Klimakur anbefaler.

Rundskriv T-2/16, Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet

Dette rundskrivet fra KMD klargjør hvilke nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet det kan gis innsigelse til. Sabima mener det er viktig å gjøre tilsvarende endringer i dette rundskrivet som i SPRene. I revisjonen må det også legges inn at tiltak og virkemidler for å redusere utslipp av klimagasser og må inkludere "tiltak mot avskoging".

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

Sabima støtter forslaget om å inkludere hensynet til karbonrike arealer i dokumentet. Med bedre metodikk og verktøy for å måle potensielle klimagassutslipp ved omdisponering av arealer kan temaet tas inn i arealplanleggingen på en mer systematisk måte enn vi har sett frem til i dag.

Anbefalingene i Klimakur er blant annet basert på Miljødirektoratets gjennomgang av styringsdokumentene (2019), som omtalt over. Sabima savner en tilsvarende gjennomgang av planlovverkets premisser. Slik EVAPLAN har presisert, så er ikke plan- og bygningsloven i stor nok grad rustet for å gi kommunene gode nok rammer til å ta hensyn til klima/karbonrike arealer. Klimakur har også i for stor grad tillit til at de statlige styringsdokumentene gir den beste løsningen for kommunal planlegging. Flere analyser viser at disse statlige styringsdokumentene i for liten grad får betydning i kommunal planlegging (EVAPLAN). De viser blant annet at det er svak kobling mellom klima/energiplaner og arealplaner, og de er for svakt forankret til annet planverk. En studie gjennomført av [Asplan Viak \(2016\)](#) hevder at en bevisst integrasjon av klima- og energispørsmålet i det eksisterende plansystemet trolig ville gitt en bedre oppfølging og ivaretagelse av hensynet til klima, enn et plankrav i SPR.

Utover tidligere nevnte anbefalinger fra EVAPLAN mener Sabima at klimakur også burde vurdere et sterkere planverk:

- En presisering i lovteksten i §3-1 *hensyn som skal vektlegges i planlegging*, for at karbonrike arealer skal inkluderes i disse hensyn.
- Forbud mot nedbygging av myr (kan inkluderes på samme måte som bestemmelsen om strandsonen)

- Forbud mot nedbygging av matjord (kan inkluderes på samme linje som paragrafen om strandsonen)
- Krav om kartlegging/belysning av CO₂-opptak/lagring som går tapt ved en nedbygging (jf. avtale med EU)
- Reguleringsbestemmelser som gir kommunen rett til å kreve ombruk av eksisterende bygninger og gjenbruk av materialer. Det kan ha stor effekt om man klarer å gjenbruke betongen i eksisterende bygningsmasse, særlig i transformasjonsområder.

En helhetlig arealpolitikk

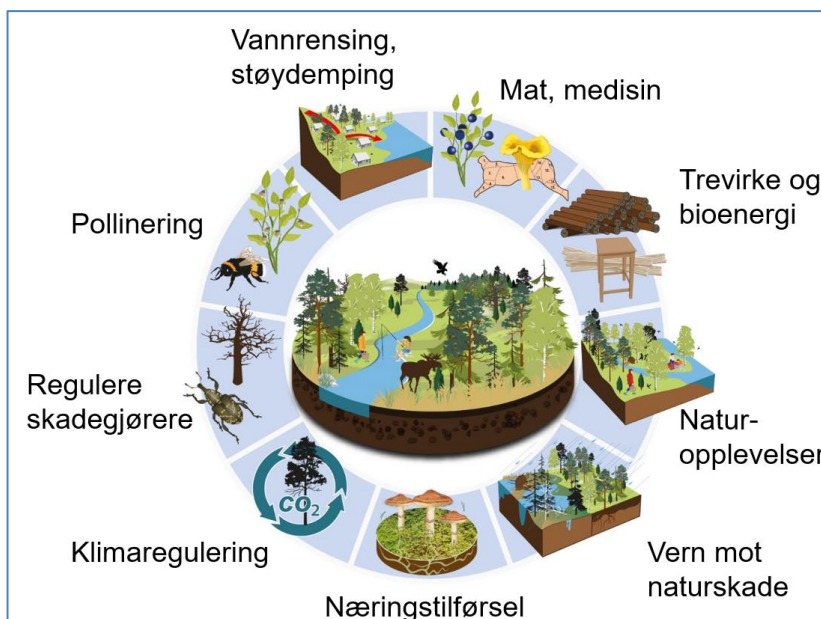
For å sikre en helhetlig arealpolitikk, som også er vesentlig for å sikre god forvaltning av karbonrik natur, er det stort behov for å styrke forvaltningen på en hel rekke hold, både med hensyn til utvikling av verktøy, metoder, sikre kompetanse og kapasitet og endre lovverk og bestemmelser. Disse tiltakene mener Sabima er sentrale for å få en mer balansert arealpolitikk:

- Vekte naturmangfold tyngre i avgjørelser
  - Forbud mot ødeleggelse av viktig natur, inkludert natur som er særlig karbonrik
  - Gi naturmangfoldloven forrang
  - Flere prioriterte arter og utvalgte naturtyper
  - Flere miljøkvalitetsnormer
  - Følge beslutningshierarkiet strengt: Unngå, avbøte, kompensere, restaurere
- Styrke forvaltningssystemene
  - Gjenreise innsigelsesinstituttet
  - Gjøre regionale planer juridisk bindende
  - Strengere dispensasjonspraksis
  - Opprette en Miljøklagenemnd
- Styrke kunnskap og beslutningsgrunnlag
  - Bedre verdsettingssystemer for natur
  - Sterkere krav til KU og til kartlegging
  - Lage metodikk for å vurdere samlet belastning
  - Bedre KOSTRA-rapportering på arealbruk
  - Gi Fagsystemet for god økologisk tilstand betydning for arealbeslutninger
- Styrke kommunene
  - Mer kompetanse og kapasitet på miljø og klima
  - Krav om å utarbeide kommunedelplan for naturmangfold
  - Innføre arealregnskap og mål om arealnøytralitet, som gir mål- og resultatstyring i den lokale arealpolitikken

I NVEs innspill til konsensjonsprosessen for vindkraft på land foreslås det krav om klimaregnskap for vindkraftutbygginger, som også inkluderer klimaeffekten av selve arealbruken. Dette vil være et verktøy for å estimere klimagassutslipp ved arealbruk og minimumskravet må være at et vindkraftverk som bygges ut har en positiv klimaeffekt. Skottland har utviklet en klimakalkulator for vindkraftutbygginger som kan benyttes som inspirasjon.

Skog

Det er lett å tenke for enkelt om skogen, både når det gjelder dens tilstand og dens nytteverdi. Skogen leverer en mangfoldig rekke av grunnleggende og viktige økosystemtjenester, og produksjon av tømmer er bare en av dem. Noen av økosystemtjenestene kan være krevende å dokumentere og kvantifisere, og den samfunnsøkonomiske nytten kan ha svært langsiktig og allmenn karakter.

Økosystemtjenester i skog

Vi må ikke la oss forlede til valg som ensidig fremmer kortsiktige og lett-dokumenterte naturgoder, som volum produsert trevirke, bioenergi og karbon lagret i tømmerstokker. Forvaltningen av skogen må være langsiktig og flerperspektiv-basert. Også hele skogøkosystemets tjenester med karbonlagring og som karbonlager, som for øvrig er to ulike ting, er langt mer kompleks og krevende å kvantifisere enn de ofte fremstilles som. Især valg i skogforvaltningen som får langsiktige konsekvenser må være godt dokumentert, og ivareta alle skogens funksjoner *samtidig*. For eksempel må vi prioritere klimatiltak i skog som også er positive for naturmangfold, som har vært statens uttalte politikk.

Karbonlagring i skogsjord

Skogen som økosystem er kompleks, sammensatt og mangfoldig. Moderne, aktivt drevne bestandsskoger mister ofte mye av kompleksiteten, og derved kan flere økosystemtjenester svekkes og i verste fall forsvinne. Boreale og boreonemorale skoger inneholder noen av jordens største biologiske karbonlagre, der det meste er lagret i jorda. Et viktig faktum er at dette er bygget opp på relativt kort tid i et biologisk perspektiv. Etter siste istid var hele dette arealet skrappt mer eller mindre rent for organisk materiale, så det er vegetasjonen som har bygget opp dette gigantiske karbonlageret gjennom naturlige prosesser. Dette skjer gjennom nedbryting og lagring av karbon i både humuslag og i mineraljord, der mikroorganismer, sopp, insekter og andre nedbrytere spiller en sentral rolle.

Når vi hogger skogen mens trærne ennå er relativt unge (80 år er ingen alder for en gran, og især ikke for en furu eller eik), og når vi omformer skogene til ensjktede, plantasjelignende samlinger av trær, må nødvendigvis skogens evnen til å lagre karbon i jorda vesentlig. Dels fjernes store mengder biomasse fra skogen, og dels påvirkes nedbryternes livsmiljøer.

Sabima mener at vi trenger mer forskning for å forstå karbonfluksene i upåvirket og påvirket skog, inkludert ulike hogstformer, og deres tilhørende jordsmonn. Vi må også velge tiltak i skog som vi er sikre på ikke påvirker viktige økosystemfunksjoner med transport og lagring av karbon til jordsmonnet.

Planting der det ikke vokser skog og bruk av fremmede treslag

Sabima mener at skogbruket som naturbasert næring må basere seg på forutsetningene som ligger der fra naturens side. Bruk av utenlandske treslag er en storskala manipulasjon av naturen som vi vet har alvorlige, negative konsekvenser, og som er i strid med lovverkets intensjoner og generell politikk på fremmede arter. Vi mener utplanting av utenlandsk gran utvetydig må avvises som et aktuelt klimatiltak. Vi har tilnærmet samme oppfatning om bruk av norsk gran i områder hvor den ikke forekommer naturlig eller er grundig etablert i avgrensede områder som en del av et aktivt og seriøst skogbruk, med solide metoder for å hindre videre spredning.

Begrepet planting på «nye arealer» har kommet inn i forvaltningen, og vi mener det er misvisende og bør endres for å gi et riktig bilde. Det finnes ingen «nye arealer» i Norge, for alle arealer er allerede i «bruk» av et eller annet økosystem. I mange tilfeller vil det dreie seg om å plante til dyrka mark eller gjengroingsmark, men dette er altså ikke «nye» arealer som ligger der til ingen nytte. Generelt etterspør samfunnet og behovet for matsikkerhet dyrkingsjord og arealer for produksjon av grovfôr til husdyr, og vi mener politikken må legges opp slik at det er lønnsomt å videreføre bruken av slike arealer – ikke plante dem til med trær. Drevet på riktig måte, kan beite- og slåttemark også være viktige for naturmangfold – og tilplanting av dem tilsvarende negativt, også der det ikke nødvendigvis er funnet rødlistearter. Der det skulle vise seg å være helt umulig å vedlikeholde en eller annen form for landbruk, vil det være en bedre total miljøløsning å la naturlig suksisjon ta tilbake arealet med en stedegen treslagsblanding.

Det hevdes jevnlig at direktoratene har «anbefalt» at det kan plantes 1 million dekar med akseptable naturkonsekvenser. Dette stemmer ikke. Utredningen om dette var basert på et *premiss* fra regjeringen om at man *skulle finne* 1 million dekar som kunne tilplantes med minst mulig naturkonsekvenser, og rapporten har fått betydelig faglig kritikk.

Vi stiller spørsmål ved den samlede klimaeffekten på både kort og lang sikt ved tilplanting med skog, og mener vurderinger av dette ofte har hatt for snevert perspektiv. Der gjengroing har startet, vil eksisterende vegetasjon vanligvis fjernes, noe som setter både karbonbinding og karbonlagring solid tilbake i tid. Det er de nærmeste tiårene karbonbindingen er viktigst. Videre finnes det forskning som tyder på at karbonbinding i grasmark er langt høyere enn tidligere antatt, og det er uklart når karbonbindingen i skog vil overstige denne. I tillegg kommer albedoeffekten inn, som er i favør av å beholde arealet åpent. I [en evalueringsrapport](#) skriver de tre

NINA-forskerne Blaalig, Bjerke, Framstad: *Følgelig viser de ovennevnte studiene at økt etablering av treplantasjer i Norge trolig vil lede til økt global oppvarming gjennom redusert albedo og økt frigjøring av langtidslagret karbon i jordlagene, noe som langt vil overgå den kjølede effekten av økt karbonlagring over bakken.*

Produksjonsfremmende tiltak

Klimakur omtaler ulike produksjonsfremmende tiltak. Generelt er vår oppfatning at skogbruket bør basere seg mest mulig på naturlige forutsetninger, ikke minst fordi virksomheten drives over enorme arealer og i naturlige økosystemer som har en rekke andre funksjoner. Manipulerende tiltak får derfor virkning på langt større deler av naturen sammenlignet med vanlige produksjonssystemer i landbruk og industri. I tillegg viser Klimakurs egne utredninger at man først får eventuelle positive effekter av de fleste tiltakene etter flere tiår, mens negative effekter kommer ganske umiddelbart. Vi mener det er ulogisk når Klimakur hevder at det derfor *haster* med å igangsette slike tiltak. Tvert om burde vi ha god tid til å vurdere de totale konsekvensene, ettersom virkningen uansett ikke kommer før om til dels svært lenge – mens det er tiltak som virker positivt på kort sikt vi trenger. Vi er for øvrig skuffet over den helt manglende økosystemtilnærmingen i for eksempel tabell B3.

Gjødsling

Gjødsling av skog er en storskala og lite målrettet manipulasjon av skogøkosystemet, som påvirker kjemien i skogbunnen og endrer konkurranseforholdet mellom ulike vekster og tilhørende arter. Fra før er store deler av norsk natur påvirket av antropogent nitrogen fra nedbør. Enkelte studier hevder at de langsiktige påvirkningene på funga og andre forhold i skogen er forholdsvis små, men det er også fagfolk og studier som konkluderer annerledes. Eventuelle endringer i jordboende sopp, med dens mykorrhiza som er svært viktig både for plantevekst, karbondistribusjon og karbonlagring, kan få vesentlige konsekvenser for skogens mangfold og funksjon. Sabima mener man må innta en føre var-holdning til gjødsling av skog og ikke stimulere til dette som et klimatiltak.

Planteforedling

Biologisk mangfold er mangfoldet av arter, men også det genetiske mangfoldet innen arten. Planteforedling vil per definisjon si å snevre inn dette mangfoldet, og for eksempel bare fremme genotyper som vokser fort og høyt. Mange er bekymret for villaksen, men få er redd for å miste villgrana. Redusert genetisk mangfold hos gran medfører også risiko for skog som er mindre motstandsdyktig mot sykdommer, klimaendringer og andre kalamiteter. Vi anbefaler ikke *økt* satsning på planteforedling som et klimatiltak, og mener det bør være mer enn tilstrekkelig med den planteforedlingen som finner sted i dag.

Planting

Planting etter hogst er et mye brukt og ordinært skogbrukstiltak som stort sett er greit, der man planter med treslag som finnes naturlig i området, helst av plantemateriale fra området. For naturmangfoldet er det best om naturlig foryngelse brukes så ofte som mulig, da det gir et noe mer mangfoldig skogbilde og i tillegg ivaretar genetisk variasjon. Vi anbefaler ikke *økt* satsning på planting som et klimatiltak, og mener spesielt at «tettere planting» enn det som er forstlig anbefalt er et uheldig tiltak som skaper enda tettere plantefelt enn de plantasjelignende

monokulturene vi har fra før. Vi stiller også spørsmål om klimanytten i å plante mer enn det som er økonomisk lønnsomt, som er en optimalisering av skogproduksjonen på den enkelte lokaliteten.

Markberedning

Markberedning er et stort inngrep i skogbunnens økosystem, og vil i tillegg påvirke nedbrytning av karbon i jordsmonnet – som åpenbart er negativt for klima. Selv om markberedning i visse områder øker overlevelse og vekst hos unge planter noe, mener vi dette er så negativt for biomangfold og usikkert for klima at vi mener det bør unngås generelt, og i hvert fall ikke fremmes som et klimatiltak.

Vedlikehold av grøfter

Det er bra at grøfting av torvmark for skogplanting ikke er tillatt, og vi mener det bør følges strengt opp at dette forbudet faktisk følges – ettersom det åpenbart er svært negativt for både naturmangfold og klima. Det er kjent noen saker med nygrøfting, men vi er usikre på hvor grundig dette overvåkes av skogbruksmyndighetene. I tillegg har Stortinget for flere år siden vedtatt at rensk av grøfter der det ikke er etablert produktiv skog skal forbys. Vi mener det er svært uheldig at regjeringen ikke har fulgt opp dette stortingsvedtaket, og anmoder om at det gjøres snarest, gjennom en endring i bærekraftforskriften til skogbruksloven. Vi mener også at annen type vedlikeholdsgrøfting i skogbruket kan være negativt for karbonrike naturtyper, og at dette ikke bør fremmes som et klimatiltak.

Skogbruk tilpasset et endret klima og klimarisiko

Et endret klima gir økt ekstremvær, inkludert intenst regn, flom og tørke, og økt fare for skogbrann. Økte temperaturer tilsier også at optimal sammensetning av treslag kan være annerledes i fremtiden enn i dag. God håndtering av klimarisiko og naturrisiko innebærer å hindre kalamiteter i skogen, og sikre produktive og robuste skogøkosystemer – som fortsetter å binde og lagre karbon samt gi oss fornybare råstoffer vi trenger i industri og byggevirksomhet. Mange av de "effektive", storskala skogbrukstiltakene peker i motsatt retning. Tiltak som grøfterensk, markberedning, bestandsskogbruk med ensaldrede trær, tette, brannutsatte plantefelt, ensformig valg av treslag og så videre vil gjøre skogen mindre robust mot klimaendringer og effekter av klimaendringene, som flom, tørke og brann. Mer naturnære skogbruksmetoder, inkludert økt bruk av lukka hogst, vil være god klimatilpasning og tilpasning til klimaeffektive skoger i fremtiden, og bør stimuleres gjennom klimatiltak.

Lengre omløpstid

Når et stort tre hogges og erstattes med et bittelite tre, reduseres det aktuelle arealets kapasitet til å binde karbon dramatisk. Det er ikke slik at et hogstmodent tre har sluttet å vokse, og det tar lang tid før det lille treet tar igjen det store. I et klimaperspektiv, i hvert fall i det tidsperspektivet som nå er viktig (kommende 30-40 år), er det derfor en fordel om trær får stå lengre enn de ofte gjør i dag. Et godt klimatiltak, som også vil være bra for naturmangfold, er derfor å gjøre det lønnsomt for skogeier å øke omløpstiden. I dag ser vi tvert om at det i en del tilfeller hogges tidligere enn det som er anbefalt også av rent forstlige hensyn.

Skogvern

Som nevnt i innledningen til skogkapittelet har det enorme karbonlageret i skogene og især skogsjorda på våre breddegrader blitt bygget opp gjennom naturlige prosesser. Forskning har vist at komplekse skogøkosystemer binder karbon mer effektivt enn enkle, plantasjelignende skoger. Et godt klimatiltak kan derfor rett og slett være å la mer av skogen stå, og den sikreste måten å gjøre det på er å verne skogen. Det er også et av de beste tiltakene for naturmangfold. Sabima mener skogvernet må økes, også av klimahensyn.

Jordbruk

Tiltak: Fangvekster

Dette er et område i rask utvikling, der stadig ny kunnskap tilkommer og der det er behov for studier som kan dokumentere graden av positive effekter av utplanting av fangvekster og hvilke arter som gir best effekt i Norge. Men forskningen som er tilgjengelig fra Norge og andre land viser tydelig at bruk av fangvekster gir en rekke økosystemtjenester. Utplanting av fangvekster i kornåkeren er et tiltak med positive effekter på karbonlagring gjennom lagring av karbon i biomasse og jord. [NIBIO \(2019\)](#) peker på at fangvekster trolig er den sikreste og letteste måten å øke karbonlageret i jordbruksjord. I tillegg vil fangvekster ha positiv effekt på forurensing gjennom redusert avrenning, beskyttelse mot erosjon og bedre jordhelse.

Ifølge en rapport fra [Landbruksdirektoratet \(2020\)](#) kan fangvekster bidra til mye bedre jordhelse og er dermed med på å opprettholde, og potensielt forbedre jordens produktivitet på lang sikt. Fangvekster vil også kunne ha positiv effekt på naturmangfold ved å tilby leveområder for arter gjennom store deler av året og fangvekstarter med blomster vil kunne være verdifulle for pollinerende insekter. For naturmangfoldet i jorda vil bedret jordhelse være positivt. Bedret jordhelse kan gi større avlinger eller redusere behovet for innsatsmidler, som videre vil være verdifullt for bonden.

I prioritering av tiltak i Klimakur bør tiltak som har positive effekter på flere områder få forrang. Bruk av fangvekster er et tiltak som derfor bør prioriteres. For å få utløst potensialet som ligger i bruk av fangvekster må det prioriteres støtte til iverksetting med økonomiske insentiver til bønder, rådgiving og ytterligere forskning på de mest egnede vekstene for norske forhold. I forskningen bør tilnærmingen være bredere enn kun klima. Av rapportene som er produsert om temaet i det siste har flere rapporter et ensidig fokus på effekten på karbonlagring og klimagassutslipp. På samme måte som med andre klimatiltak må de positive og negative effektene på andre økosystemtjenester vurderes og den totale effekten være utslagsgivende for vurderingen.

I dag er det mulig for Fylkesmennene å lyse ut tilskudd til fangvekster gjennom Regionalt miljøprogram (RMP). Det er imidlertid opp til Fylkesmennene om de ønsker å prioritere tilskudd til dette og satsene og for hvilken jordbruksproduksjon tilskuddet kan benyttes. Dersom RMP skal benyttes for å gi tilskudd til fangvekster, må det lyses ut midler i alle landets fylker, og rammene for RMP må økes for å dekke opp for den økte etterspørselen.

Tiltak: Overgang fra rødt kjøtt til plantebasert kost og fisk

Klimakur presenterer overgangen fra rødt kjøtt til plantebasert kost og fisk som det tiltaket innenfor jordbruket med høyest utslippspotensial i perioden frem mot 2030.

Vi støtter Helsedirektoratets råd om en reduksjon i kjøttkonsum hos dem som inntar mer enn anbefalt mengde på 500 gram/person/uke. En reduksjon i kjøttinntaket hos personer som spiser mye kjøtt vil gi gode ringvirkninger i form av bedre helse. Dersom vi kutter i kjøttproduksjonen som er basert på mat eller arealressurser som kunne vært brukt for å produsere mat til mennesker direkte, åpnes det muligheter for å produsere mer korn, grønnsaker, belgvekster og frukt på våre mest fruktbare arealer.

Samtidig er de nordiske kostrådene under revisjon og nye råd forventes ferdigstilt i 2022. De reviderte rådene vil i større grad ta hensyn til at maten skal være bærekraftig i tillegg til å være bra for helsa. Klimakurs ensidige fokus på klimaeffekt i analysen av tiltaket gjør at konsekvensene som presenteres ikke kan anses som en bærekraftig vei å gå for norsk jordbruk.

En reduksjon i produksjonen av rødt kjøtt kan gjennomføres med andre, mer bærekraftige, endringer i jordbruket. Sabima foreslår en bærekraftig kjøttproduksjon som et alternativ til en klimasmart kjøttproduksjon. Det krever en systemendring i jordbruket og endringer i virkemidlene som prioriteres i jordbruksforhandlingene.

En bærekraftig kjøttproduksjon som et alternativ til en klimasmart kjøttproduksjon

Vi må ha som mål å legge til rette for et jordbruk som er bærekraftig i bred forstand. Et ensidig mål om å redusere klimagassutslipp er for snevert. En bærekraftig matproduksjon i Norge må ta utgangspunkt i mulighetene som ligger i bruk av norske ressurser, økt grad av selvforsyning og ivaretagelse av naturmangfold.

Klimakur peker på at produktivitetutviklingen i jordbruket har gitt økte avlinger og ytelse per produsert enhet. Samtidig med at bruk legges ned og kjøttforbruket har gått opp, har vi paradoksalnok fått en overproduksjon av gris, sau, lam og melk, som også til en viss grad skyldes at vi importerer kjøtt til Norge. I fremskrivningene legges det til grunn en ytterligere økning i melkeytelsene og økt slaktevekt. Dette medfører lavere karbonutslipp per produsert enhet kjøtt og melk, men samtidig blir det mer utfordrende å benytte seg av utmarka. Det kan medføre behov for høyere innslag av kraftfôr fremfor grovfôr i dietten. Med tilnærmingen i Klimakur bør fremtidens ku stå på bås og ha en diett med høyt innslag av kraftfôr å produsere kjøtt og melk mest mulig effektivt og klimavennlig. Kylling og svin som spiser kraftfôr bør også, om man bare ser på klimahensyn, prioriteres fremfor drøvtyggere som kan utnytte grasressursene. Men ønsker vi dette for fremtidens melke- og kjøttproduksjon? Et evig jag etter høyere effektivitet og produksjon per enhet gjør at vi mister fokus på bredden av goder fra norsk matproduksjon og får et ensidig fokus på mest mulig mat produsert med minst mulig klimagassutslipp, løsrevet fra selvforsyningsgraden.

For å sikre et bærekraftig jordbruk i fremtiden kreves det en helhetlig tilnærming til hvordan alle miljøutfordringene løses, der virkemidler og tiltak innenfor hvert av

feltene klima, biologisk mangfold og forurensing ikke gir negative effekter på de to andre utfordringene. I tillegg kommer den økonomiske og sosiale dimensjonen av bærekraft.

En reduksjon i kjøttproduksjonen kan gjennomføres uten at de negative effekter på sysselsetting, bosetting og kulturlandskap blir av det omfanget som Klimakur skisserer. Siden begynnelsen av 2000-tallet har vi importert storfe kjøtt utover importkvotene Norge har forpliktet seg til. Klimakur er tydelig på at kjøttet som konsumeres i Norge, i så stor grad som mulig, bør være produsert innenlands. En bærekraftig jordbrukspolitikk stanser import av kjøtt utover importkvotene Norge har forpliktet seg til og produserer kjøtt på måter som gjør at vi nyttiggjør oss av eget fôrgrunnlag og maksimerer alle godene av produksjonen.

En økning i bruk av utmarka og ugjødsle innmark for beiting og høsting av fôrressurser vil gjøre oss mer selvforsynte og bidra til å bevare kulturlandskapet. Det er mulig å drive en mer ekstensiv kjøtt- og mjølkeproduksjon med beiteressurser som en viktigere innsatsfaktor og lavere produksjon pr. areal, og da må politikken og prioriteringene støtte opp om en dreining i den retningen slik at lønnsomheten for bonden ikke blir dårligere. For samfunnet vil likevel den totale lønnsomheten være god, fordi man også får samfunns-goder som ivaretagelse av det artsrike kulturlandskapet samt lokal matsikkerhet og forsynings-sikkerhet.

En av årsakene til at dyr ikke slippes på beite er at flere moderne husdyrraser ikke får tilstrekkelig næring av å gå på beite. Det må lønne seg å drive med raser som er tilpasset ressursgrunnlaget. Husdyrtilskudd er i dag innrettet slik at det er et overveiende fokus på produksjon per dyr, noe som rammer en del tradisjonelle raser som kan være bra for det artsrike og karbonrike kulturlandskapet selv om produksjonen av kjøtt er noe lavere. Et eksempel er villsauen, som er avgjørende for å bevare den truede naturtypen kystlynghei. Den gammel-norske sauen kan produsere kjøtt på svært marginale utmarksressurser, samtidig som den er en utmerket landskapspleier og for eksempel holder kystlyngheien i hevd. En mer ekstensiv drift med lengre beitesesong og mer grovfor kan også gi bedre dyrevelferd og produsere mat med unike næringssegenskaper, blant annet når det gjelder fettsyresammensetting og antioksidantinnhold i kjøtt.

Negative konsekvenser ved gjennomføring av tiltaket som foreslått

Norsk landbruk har fire overordnede mål: Disse fire er matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser ([Meld. St. 11 \(2016-2017\)](#)). Tiltaket som er foreslått skal bidra til å redusere klimagassutslipp, som kun er et delelement av målet om et bærekraftig jordbruk.

Samtidig har tiltaket omfattende konsekvenser for flere av de andre overordnede målene for norsk jordbruk som ikke har blitt kvantifisert, men kun omtalt i teksten. Dette er noe forfatterne selv poengterer og viser til at det blir viktig å innrette virkemidler slik at ulike hensyn balanseres i størst mulig grad. Men av virkemidlene som foreslås er det ingen som tar tak i denne problemstillingen. Det må gjøres et videre utredningsarbeid for å kunne anbefale i hvilket omfang og på hvilke måter en reduksjon i kjøttproduksjonen kan gjennomføres med en akseptabel effekt på de andre hensynene. Fremstillingen i Klimakur tilsier at det er lite sannsynlig at en

reduksjon i kjøttproduksjonen i det omfanget som er foreslått kan forsvares når de overordnede målene til norsk landbruk samtidig skal ivaretas.

Følgende temaer mener vi blir særlig negativt berørt slik Klimakur presenterer konsekvensen av tiltaket med overgangen fra rødt kjøtt til plantebasert kost og fisk:

Jordbruk over hele landet

Jordbruk bidrar til bosetting og næringsliv over hele landet og støtter dermed opp under den norske distriktpolitikken. Fra 2009 til 2019 har 18 % av norske gårdsbruks blitt nedlagt og 3,2 % av jordbruksarealet blitt tatt ut av drift. Selv uten iverksetting av tiltaket i Klimakur vil nedleggelsen av gårder fortsette. Dette vil få negative ringvirkninger i samfunn der jordbruk er en sentral del av inntektsgrunnlaget. Klimakur viser også til at reduksjonen vil gå hardest utover små bruk, noe som innebærer at distriktene blir hardest rammet.

Selvforsyning

Selvforsyning er en vesentlig faktor for matsikkerhet. Norge har per i dag en selvforsyning på 35-50 %, avhengig av om det korrigeres for import av fôr. Vi har et begrenset areal på ca. 3 % der vi kan dyrke mat, men vi har utmarksressurser som bidrar til matproduksjon basert på grovfôr som ikke kan benyttes til menneskemat og som samtidig bidrar med en rekke andre goder. De betydelige områdene som består av utmark er en viktig del av ressursgrunnlaget vårt. Klimakur er tydelig på at det grovfôrbaserte husdyrholdet foregår i deler av landet der det blir umulig å legge om til til frukt, grønt og korn og at det er sannsynlig at driften vil avvikles i disse områdene. Dersom arelene som ikke kan brukes til direkte produksjon av mat til mennesker blir liggende brakk, vil dette ha en negativ effekt på selvforsyningsgraden og vi fjerner oss fra det internasjonale målet om å øke matproduksjonen basert på landets ressursgrunnlag. En økning i grovfôrandelen i drøvtyggerproduksjonen kan dessuten frigjøre arealer som benyttes til produksjon av fôrkorn og andre innsatsfaktorer i kraftfor både nasjonalt og i andre land, og/eller hindre ødeleggelse av områder i andre land som både er karbonrike og viktige for biologisk mangfold, som for eksempel regnskog.

Kulturlandskap

Det artsrike kulturlandskapet er levested for en fjerdedel av de trua artene våre og er en viktig del av vår kulturhistorie. Dette landskapet har også viktige opplevelsesverdier for rekreasjon og turisme. Allerede i dag er situasjonen for kulturbetinga naturtyper og arter som lever i kulturlandskapet utfordrende, og stadig mer tungdrevet areal og områder med ugjødsla innmark og utmark tas ut av drift. Av de trua artene i Norge lever 24 % (565 arter) i kulturlandskapet. Det artsrike kulturlandskapet er avhengig av en levende jordbruksnæring som skjøtter og bruker ressursene. Jordbruksnæringa er avhengig av det ville biologisk mangfoldet som bidrar med pollinering, sykdomskontroll, næringsomsetning og et mangfold av beite- og slåtteplanter.

Med scenarioet som er foreslått i Klimakur vil én million dekar bli tatt ut av drift. Dersom tiltaket blir en realitet uten at det gjøres endringer i dagens jordbrukspolitik vil det få dramatiske konsekvenser for naturmangfoldet. Nedleggelse av gårder og jordbruksareal som blir liggende brakk, vil gjøre at vi ender opp med en fattigere natur og dårligere utsikter til fremtidig matproduksjon. Trenden er at de arelene

som er tyngst å drive, som setre, ugjødsla beiter og utmark går ut av drift. Det samme gjelder leiejord. Det finnes tilskuddsordninger for å ivareta kulturlandskapet, men disse tilskuddsordningene må utvides og oppskaleres dramatisk om de skal ha mulighet til å kompensere for en betydelig andel av konsekvensen av tiltaket med å redusere kjøttproduksjon.

Økosystemtjenestene i kulturlandskapet er med som argumenter i landbruksdiskusjoner, men ettersom disse tjenestene i liten grad er kvantifisert, har [Menon Economics \(2018\)](#) kommet frem til at de gjerne blir lite hensyntatt i kvantitative analyser. Dette er tilfellet også i Klimakur, der økosystemtjenestene i kulturlandskapet er omtalt i teksten, men ikke inkludert i den kvantitative analysen.

Klimaendringer

Ved en økt akselerering av utviklingen mot bruk av de mest produktive arealene til matproduksjon og over én million dekar med jordbruksareal som blir tatt ut av drift, gjør vi oss mindre robuste i møte med klimaendringene og andre globale kriser. Sommeren 2018 fikk bruk av utmarka og tradisjonelle høstingsmetoder som lauving fornyet aktualitet. Et mangfoldig jordbruk over hele landet gir et mangfold av klimatiske forutsetninger og værforutsetninger for å produsere mat og et mangfold av arealer med ulike kvaliteter. De mindre produktive arealene kan ha andre fordeler, som at de tåler tørke eller store nedbørsmengder bedre. Et mangfoldig jordbruk gjør oss mer robuste i møte med klimaendringer med villere og våtere vær, men også vær som holder seg stabilt over lang tid, som høytrykket vi opplevde sommeren 2018.

Det er nødvendig med grundige vurderinger av hele bredden av effekter som gjennomføring av tiltaket vil ha for norsk matproduksjon før ambisjonsnivået for tiltaket vedtas.

Samfunnsøkonomisk vurdering av tiltaket

Den samfunnsøkonomiske vurderingen av tiltaket setter nytte i form av helse (verdsetting av helsegevinst på grunn av lavere helsetjenestekostnader, redusert produksjonstap i befolkningen grunnet sykdom og økt livskvalitet) opp mot kostnad (merkostnad ved innkjøp av matvarer som følge av kostholdsendringer). Helsegevinsten blir presentert som høyst usikker. Analysen tar ikke med den direkte kostnaden av omlegging som vil kreves i jordbruket eller kostnaden for virkemidlene som må tas i bruk for å få vridd etterspørselen fra kjøtt over på fisk og plantebasert kost.

En rask og omfattende omlegging fra husdyrproduksjon til annen jordbruksproduksjon vil kreve investeringer i maskinpark, bygningsmasse, rådgiving med mer som det ikke kan forventes at bøndene står for selv. Andre kostnader som heller ikke er inkludert i analysen er de negative effektene på sysselsetting, spredt bosetting, naturmangfold og kulturverdier. Disse kostnadene blir omtalt i rapporten, og forfatterne anerkjenner at gjennomføring av tiltaket kan påvirke dem negativt, men de har ingen konsekvens for den analysen.

Klimakur legger opp til en dobling av den norske produksjonen av frukt og grønnsaker innen 2030. Forfatterne innrømmer at det vil bli utfordrende å oppnå

dette og at dersom det ikke iverksettes kraftige tiltak vil vi forflytte utslippene som følger av produksjon og arealbruk til utlandet.

Det snevre utvalget av nytte- og kostnadselementer gjør at analysen ikke gir et godt bilde av den samfunnsøkonomiske lønnsomheten av gjennomføringen av tiltaket. Effekter som matsikkerhet, jordbruk over hele landet, naturmangfold og kulturlandskap får ikke påvirkning på hvor attraktivt tiltaket fremstår i analysen.

Karbonbinding i beitemark

I utmarka kan det produseres kjøtt og melk gjennom drøvtyggere uten at det konkurrerer med produksjon av mat som kan konsumeres direkte av mennesker.

Klimagassutslipp fra biologiske prosesser er utfordrende å estimere og en del av et kretsløp, og bør ikke uten videre sammenlignes med fossile utslipp. Det er viktig å unngå tiltak som gir utilsiktede utslipp av klimagasser eller skader norsk natur, siden det vil være kortsiktig med tanke på å bevare fungerende økosystemer som et grunnlag for bærekraft på lang sikt. Nyere forskning tyder dessuten på at beiting kan bidra til at jorda øker opptak og lagring av karbon i jordsmonnet.

Det mangler god nok kunnskap om betydningen av beiting på karbonkretsløpet i beitemarka. Tre litteraturgjennomganger fra 2019 fra tre ulike norske institusjoner viser med all tydelighet at vi vet ikke nok om effekten av beiting på karbonlagring i jorda. Alle de tre studiene konkluderer med at det er behov for ytterligere forskning, og at det kan vise seg at karbonbinding i jorda resulterer i at karbonkretsløpet på grasmark som beites er positivt, med høyere opptak enn utslipp. Da blir det for enkelt å løfte frem fjørfe, storfe og småfe som står på bås og spiser en høy andel kraftfôr som mer klimavennlige enn artsfrendene som har naturlige beiteressurser som en sentral bestanddel i sin diett. En vridning over på mer bruk av beiting i produksjonen vil dermed kunne ha en positiv klimaeffekt, og drøvtyggenes negative klimastempel kan vise seg å være mindre enn antatt. En dramatisk reduksjon i drøvtyggerproduksjonen som vil resultere i mindre beite vil ikke være i tråd med en kunnskapsbasert forvaltning og føre-var-prinsippet.

- [AgriAnalyse](#) (2019) gjorde en kartlegging av eksisterende kunnskap om karbonopptak og lagring i beitemark og konkluderte med at beite på naturbeitemark kan stimulere karbonlagring og at forskningen ikke gir grunnlag for å iverksette klimatiltak som reduserer beitebruken. AgriAnalyse peker også på betydningen av beite for å opprettholde naturmangfold, bidra til matsikkerhet og som et fundamentalt element i bærekraftig matproduksjon.
- [NIBIO](#) (2019) har i sin utredning om muligheter og utfordringer for økt karbonbinding i jordbruksjord vurdert drift av utmarksbeite som ett av ti tiltak. Utredningen tar også for seg studier av ulikt beitetrykk og betydningen for karbonbinding og andre økosystemtjenester. Utredningen finner at det er vanskelig å konkludere med om det får en positiv eller negativ effekt på karbonlagring om beitemark gror igjen. Videre fremkommer det at et for *høyt* beitetrykk også kan redusere karbonbindingen i jorda.
- NMBU (2019) (rapporten er ikke tilgjengelig for øyeblikket) konkluderte med at karbonlagring i jord kan ha en betydelig effekt på netto utslipp fra drøvtyggerproduksjon, og at inkludering av denne effekten i

karbonregnskapet kan gjøre at beitebaserte systemer bør favorieres. Det er behov for mer kunnskap om karbonbalansen i jord.

Tiltak: Stans i nydyrking av myr

Myr dekker 3 % av landjorda og lagrer mer karbon enn noen annen vegetasjonstype på landjorda. Fungerende eller intakte myrer er klimanøytrale. Men drenerte myrer står for hele 6 % av de menneskeskapte klimagassutslippene globalt, ifølge [IUCN](#). Nordisk Råd har estimert at hele 25 % av klimagassutslippene i Norden og de baltiske land stammer fra ødelagt myr. Stans i nydyrking av myr er et nødvendig bidrag til å bremse klimaendringene.

Av jordbrukets klimautslipp er utslippene fra dyrket myr blant de største. Minst en tredel av myrarealet i lavlandet er ødelagt de siste hundre år. I Klimakur er utslipp fra dyrket myr anslått til å stå for i underkant av 20 % av klimagassutslippene fra jordbruket. I Tyskland står utslipp fra drenerte myrer for 37 % av klimagassutslippene fra jordbruket. Myrer som dyrkes opp vil slippe ut store mengder klimagasser i mange år. Disse utslippene kommer i tillegg til de eksisterende utslippene fra dyrket myr.

I dag nydyrkes myrer flere steder i Norge, trolig særlig i områder der det er lite eller få alternative områder til nydyrking, men det skjer også i områder det faktisk finnes alternative områder, som på det sentrale Østlandet. Presset på å nydyrke myr er stort. Med den gjeldende forskriften gis det tilnærmet ubegrenset adgang til å nydyrke myr. I 2019 ble 27 493 dekar godkjent for nydyrking, dette er nesten en tredobling av godkjent areal siden 2005. Kommunene har de siste årene godkjent 98 % av søknadene om nydyrking, og i 2019 var det bare 24 av 1121 søknader som fikk avslag.

Et vesentlig bidrag fra jordbruket for å redusere klimautslippene vil derfor være å bedre forvaltningen av myr og tidligere dyrket myr. Jordbruket må gå i bresjen for å redusere utslipp fra tidligere dyrket myr, blant annet ved å vurdere om mislykkede oppdyrkingsprosjekter bør avvikes og i stedet restaureres tilbake til naturlige våtmarker.

Forbud mot nydyrking av myr

Klimakur er tydelig på at et forbud mot nydyrking av myr vil gi betydelige positive klimaeffekter. Samtidig vektlegges det at dispensasjonsadgangen kan begrense reduksjonspotensialet og at det er avgjørende at det gir begrenset mulighet for dispensasjon i forskriftbestemmelsen. Sabima mener stans i nydyrking er et godt tiltak for å redusere klimagassutslipp, og at forbudet må nydyrking av myr må iverksettes snarest, med begrenset dispensasjonsadgang.

Nydyrking av myr sett opp mot kostholdstiltaket og tiltaket redusert matsvinn

Et av de viktigste jordbrukstiltakene i Klimakur 2030, er kostholdstiltaket, med mål om at befolkningen i Norge skal spise mindre rødt kjøtt og mer grønnsaker og fisk. I mange tilfeller blir myr dyrket til grasproduksjon, for å fø kyr. I et bærekraftig jordbruk mener Sabima at det er riktig å se kostholdstiltaket og matsvinntiltaket i

sammenheng med nydyrking av myr. Med den forespeilede akselererte utviklingen i jordbruksareal som går ut av drift blir nydyrking av myr enda mer uakseptabelt. Fremfor å ødelegge verdifull natur for å lage jordbruksarealer som gjerne er suboptimale for matproduksjon må vi opprettholde bruken på jordbruksarealer som allerede er i drift.

Klimatilpasning: Fungerende myrer gir jordbruket viktige økosystemtjenester

Intakte eller fungerende myrer gir oss en rekke viktige økosystemtjenester. Flere av økosystemtjenestene fra myr er viktige for jordbruket i møte med klimaendringene. Klimakur 2030 peker på at jordbruket vil påvirkes av at klimaendringer vil føre til økt nedbør og hyppigere ekstremvær som flom og tørke. Det påpekes at klimaendringer vil føre til økt avrenning fra jordbruket, noe som er uheldig for vassdragsnaturen og i strid med EUs vanndirektiv. Intakte eller fungerende myrer vil kunne ta opp avrenning som følge av store nedbørsmengder. Myr kan dempe flom, og ettersom myr magasinerer vann, kan myr distribuere fuktighet til omkringliggende områder i tørkeperioder. Myrene våre er svært viktige for naturmangfoldet. Arealendringer er den største trusselen mot artene våre og myra er viktig for en rekke arter som leveområder og som rasteplass for mange av våre trekkende fugler. Forbud mot nydyrking av myr er derfor ikke bare et viktig klimatiltak, men også viktig for artenes overlevelse i norsk natur.

Vi ønsker lykke til med utarbeidingen av en Klimaplan, som har en helhetlig tilnærming i utvalget og prioriteringen av tiltakene som er foreslått i Klimakur.

Vennlig hilsen

Christian Steel
Generalsekretær